

*Л. С. Селіверстова,
д. е. н., доцент, професор кафедри менеджменту сфери послуг, КНУТД*

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

*L. Seliverstova,
Doctor of Economics, Professor, Professor of Management service,
Kyiv National University of Technologies and Design*

CASH MANAGEMENT ENTERPRISES

У статті розглянуто сутність та підходи до категорії грошовий потік підприємства. Запропоновано підхід до процесу управління грошовими потоками та обґрунтовано інтеграцію оперативного, поточно-го і стратегічного планування грошових потоків в єдиний процес управління.

In the article the essence and approaches to the category of cash flow of the company. The approach in the management of cash flows and reasonable integration of operational, strategic planning and the current cash flow in a single process management.

Ключові слова: грошовий потік, стратегічне планування, оперативне планування, поточне планування, процес, фінансове забезпечення.

Key words: cash flow, strategic planning, operational planning, operational planning process, financial support.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Питанню управління грошовими потоками підприємств в сучасних умовах розвитку економіки, приділяється значна увага, оскільки сьогодні суб'єктам господарювання доводиться самостійно знаходити джерела формування своїх фінансових ресурсів, забезпечувати ефективність їх використання з метою отримання максимального фінансового результату.

Необхідність удосконалення процесу управління грошовими потоками підприємства із застосуванням принципів наукового підходу визначила актуальність дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Загальні фундаментальні основи управління грошовими потоками підприємств досліджено відомими закордонними вченими: Е. Нікбахта, А. Гроппеллі, Ю. Брігхема, Р. Брейлі, Дж. Ван Хорна та ін. Цим проблемам присвятили свої праці українські вчені, зокрема І.О. Бланк, М.Д. Білик, Ф.Ф. Бутинець, В.М. Гриньова, Г.Г. Кірейцев, І.А. Маркіна, А.М. Поддєрьогін та ін. Ними зроблено значний внесок у розробку теоретико-методологічних засад визначення сутності грошових потоків і управління ними.

ПОСТАНОВКА ЦІЛЕЙ

Сучасні економічні умови в яких функціонують підприємства вимагають розробки нових та узагальнення існуючих методик системи управління грошовими потоками. Тому, незважаючи на значну кількість досліджень у галузі управління грошовими потоками все ще залишається безліч невирішених питань.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Однією з основних складових загальної системи управління фінансово-господарською діяльністю підприємства є підсистема управління його грошовими потоками.

Для підприємства, яке працює в ринкових умовах, головним є безперервний рух грошових коштів, який може забезпечити функціонування основної діяльності, оплату зобов'язань та здійснення соціального захисту працівників [9]. Аналіз руху грошових потоків дозволяє вивчити їх динаміку, визначити суму перевищення надходжень над платежами та зробити висновок про можливість внутрішнього фінансування.

Сукупність цілей, які ставляться перед управлінням грошовими потоками, включає як загальні цілі управління фінансами суб'єкта господарювання, так і специфічні:

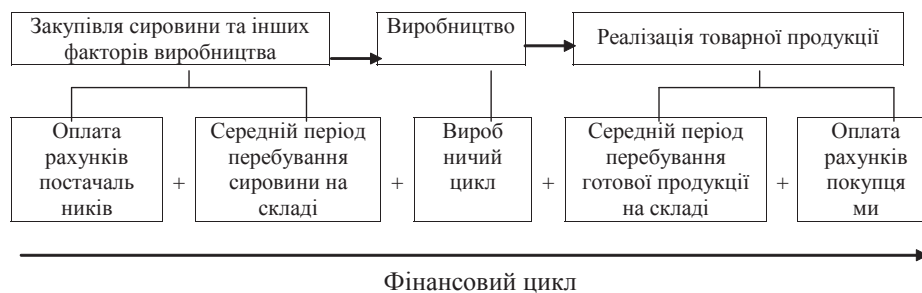

Рис. 1. Критичні фактори формування фінансового циклу

1) повнота та своєчасність покриття потреби підприємства у капіталі для фінансування його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;

2) підтримання прийнятого рівня платоспроможності та ліквідності, а також попередження формування чи розвитку фінансової кризи;

3) збільшення вхідних грошових потоків як основного джерела фінансування підприємства та їх оптимізації у розрізі видів;

4) скорочення циклу обороту грошових коштів;

5) підтримання адекватного балансу між формуванням резерву ліквідності та втраченими альтернативними можливостями;

6) забезпечення ефективності використання грошових коштів підприємства через оптимальний їх розподіл у часі та просторі;

7) скорочення накладних затрат підприємства, пов'язаних із генеруванням його грошових потоків, насамперед із надходженням вхідних грошових потоків.

Обґрунтування цілей та встановлення поточних завдань управління грошовими потоками має здійснюватися із дотриманням таких правил:

— системність формування цільових фінансових показників та коефіцієнтів управління рухом грошових коштів відповідно до сукупності цілей та завдань моделі управління грошовими потоками підприємства;

— повнота та достовірність формування вхідної первинної інформації щодо управління грошовими потоками за напрямками такого управління — у розрізі вхідних та вихідних грошових потоків, грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства [9];

— забезпечення зіставності та інформативності фінансових показників та коефіцієнтів з метою їх адекватної статистичної та математичної обробки для обґрунтування та прийняття управлінських фінансових рішень фінансовим менеджером підприємства [5];

— обґрунтування використання методів обробки з метою адекватної консолідації вхідних первинних інформаційних ресурсів та подальшої ідентифікації на їх основі цільових параметрів моделі управління грошовими потоками суб'єкта господарювання;

— формування якісних та кількісних параметрів грошових потоків на основі визначення сукупності цільових фінансових показників як результуючих відносно усталеної сукупності відособлених фінансових показників, що характеризують окремі сторони руху грошових коштів підприємства;

— забезпечення можливості адекватного контролю системи цільових параметрів руху грошових коштів підприємства з метою забезпечення виконання управлінських фінансових рішень (моніторинг виконання плану, виявлення відхилень та проведення коригування параметрів грошових потоків);

— забезпечення прийнятності цільових параметрів грошових потоків для їх використання в управлінні грошовими потоками підприємства у наступних періодах.

Управління грошовими потоками необхідно розглядати як послідовний процес постановки завдань та їх

виконання, який включає реалізацію таких функціональних етапів:

— планування та прогнозування грошових потоків і складання відповідних внутрішніх фінансових документів (бюджет грошових потоків, а також плановий звіт про рух грошових коштів, платіжний календар та ін.);

— імплементація бюджету грошових потоків як невід'ємної складової системи бюджетів на підприємстві;

— фінансовий контроль виконання бюджету грошових потоків та планових показників Звіту про рух грошових коштів;

— здійснення коригування планових величин відповідно до зміни зовнішніх та внутрішніх умов реалізації плану [4].

Управління грошовими потоками від операційної діяльності характеризується певними особливостями.

Серед них можна виокремити наступні:

— операційний грошовий потік формується в результаті взаємодії великої кількості вхідних та вихідних грошових потоків, що визначає складну структуру інформаційно-методологічної підтримки управлінських фінансових рішень;

— операційний грошовий потік є основним джерелом покриття потреби підприємства у капіталі;

— управління операційними грошовими потоками характеризується необхідністю глибокої деталізації інформаційної бази управлінського фінансового обліку (наприклад, на основі АВС/М) та орієнтацією, переважно, на короткострокову перспективу.

— управління операційними грошовими потоками базується на використанні касових розривів, що формуються внаслідок розбіжності у строках генерування вихідних грошових потоків (насамперед, виручка від реалізації товарів, виконання робіт та надання послуг). Касовий розрив формується у безпосередній залежності від фінансового та операційного циклів підприємства, основні елементи якого відображені на рисунку 1.

Як свідчать дані рисунка 1, факторами формування фінансового циклу є: оплата рахунків постачальників; середній період перебування сировини на складі; середній період перебування готової продукції на складі; оплата рахунків покупцями.

Вивчення управління інвестиційними грошовими потоками (як вхідними, так і вихідними) свідчить про необхідність урахування особливостей інвестиційної діяльності підприємства та грошових потоків, що генеруються при цьому [8]. Серед них можна відмітити такі:

— взаємозалежність з операційними та фінансовими грошовими потоками — розгляд та проектування будь-якого інвестиційного проекту (і, відповідно, оцінка грошових потоків від реалізації проекту) неможливі без з'ясування його впливу на операційну діяльність (формування доходів від реалізації, зміни величини змінних та постійних затрат, включаючи амортизацію, що визначаються при оцінці вхідних і вихідних грошових потоків) та джерел залучення капіталу (фінансової діяльності);

— довгостроковий характер прийняття управлінських фінансових рішень у рамках інвестиційної діяль-

ності — строк вкладання грошових коштів у необоротні активи у будь-якому випадку більший за тривалість одного фінансового циклу;

— значний рівень невизначеності щодо очікуваних грошових потоків від реалізації інвестиційного проекту, що потребує врахування сукупності ризиків, зокрема, шляхом проведення дисконтування майбутніх (очікуваних) грошових потоків;

— реалізація інвестиційного проекту й управління його грошовими потоками передбачає переважно трансформацію у довгостроковій перспективі інвестиційних вихідних грошових потоків в очікуваний операційний грошовий потік суб'єкта господарювання (за винятком дезінвестицій та портфельного фінансового інвестування), при цьому покриття вихідних грошових потоків здійснюється за рахунок вхідних грошових потоків від операційної та фінансової діяльності;

— управління грошовими потоками за окремими напрямками інвестиційної діяльності потребує використання різних підходів до оцінки грошових потоків та їх планування, що визначається їх суттєвими відмінностями [7] (наприклад, оцінка окупності реальних та портфельних інвестицій, оцінка вартості вкладень в асоційовані, дочірні підприємства та непряме портфельне інвестування).

При цьому необхідно врахувати особливості, пов'язані із фінансовим забезпеченням потреби підприємства у капіталі для фінансування вихідних грошових потоків у плановому періоді:

— фінансування вихідних інвестиційних потоків має здійснюватися за рахунок таких джерел (у порядку зменшення їх привабливості);

а) операційний грошовий потік та формування в результаті цього Free Cash Flow;

б) мобілізація капіталу в рамках фінансової діяльності або вхідні грошові потоки від фінансової діяльності;

в) дезінвестиції з метою проведення реалокатії необоротних активів шляхом ліквідації одних необоротних активів (вхідний інвестиційний грошовий потік — реалізація цінних паперів із інвестиційного портфеля, продаж окремих об'єктів основних засобів) та придбання інших (наприклад, технічне переозброєння, перегляд інвестиційного портфеля);

— фінансування інвестиційної діяльності за рахунок мобілізації додаткових фінансових ресурсів має здійснюватися шляхом залучення довгострокового капіталу (наприклад, розміщення корпоративних облігацій, фінансування основних засобів за фінансовим лізингом) або збільшення абсолютної величини власного капіталу за рахунок зовнішніх джерел (наприклад, розміщення додаткової емісії корпоративних прав, отримання безповоротної фінансової допомоги);

— дезінвестиції мають здійснюватися насамперед з метою оптимізації структури розміщення та абсолютної величини необоротних активів (інвестицій) і розглядатися як джерело покриття вихідних інвестиційних грошових потоків у разі відсутності можливості підприємства покрити такі грошові потоки за рахунок внутрішніх чи зовнішніх фінансових джерел.

Одним із етапів управління грошовими потоками підприємства є аналіз руху грошових коштів. Залежно від методичних підходів до аналізу грошових потоків можна виділити горизонтальний та вертикальний аналіз.

Горизонтальний аналіз грошових потоків полягає в вивченні динаміки обсягу формування додатного і від'ємного чистого грошового потоку підприємства в розрізі окремих джерел, розраховують темпи їхнього зростання і приросту, визначають загальні тенденції зміни їх обсягу.

Вертикальний (структурний) аналіз грошових потоків полягає в вивченні структури додатного, від'ємного і чистого грошових потоків за видами господарської діяльності, за окремими внутрішніми структурними підрозділами (центрами відповідальності), за окремими джерелами надходження і напрямками витрачання коштів [6].

ВИСНОВКИ

Таким чином, інтегруючи оперативне, поточне і стратегічне планування грошових потоків в єдиний процес, можна досягти узгодженості руху грошових коштів із тактичними і стратегічними завданнями підприємства в часі і просторі.

Література:

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / д. э. н. И.А. Бланк. — 2-е изд., перераб. и доп. — К.: Ника-Центр, Эльга, 2004. — 656 с.
2. Бочаров В.В. Финансовый анализ / В.В. Бочаров. — СПб.: Питер, 2001. — 240 с.
3. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент: полный курс в 2т. / Ю. Бригхем, Л.Гапенски; пер. с англ. Под ред. В.В. Ковалева. — СПб.: Экономическая школа, 1997. — 1120 с.
4. Брейли Р.А. Принципы корпоративных финансов [Текст] / Брейли Р.А., Майерс С.С.: 2е русск. изд. (пер. с 7-го междунар. изд.). — М.: ОлимпБизнес, 2008. — 1008 с.
5. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз: [навчальний посібник]. — Житомир: Рута, 2003. — 680 с.
6. Майборода О.В. Оптимізація фінансових потоків промислового підприємства: теоретичні аспекти / О.В. Майборода // Економіка розвитку. — Харків: ХНЕУ. — 2012. — №1 (51). — С. 107—110.
7. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник. — К.: Київ. Нац. Торг. Ек. Ун-т, 2008. — 514 с.
8. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / О.О. Шеремет. — К.: Кондор, 2009. — 196 с.
9. Циган Р.М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання / Р.М. Циган // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 4 (106). — С. 150—155.

References:

1. Blank, I.A. (2004), Finansovyj menedzhment [Financial management], 2-d ed., Nika-Centr, Jel'ga, Kyiv, Ukraine.
2. Bocharov, V.V. (2001), Finansovyj analiz [The financial analysis], Piter, Saint Petersburg, Russia.
3. Brigham, Ju. (1997), Finansovyj menedzhment [Financial Management], Jekonomicheskaja shkola, Saint Petersburg, Russia.
4. Brejli, R.A. (2008), Principy korporativnyh finansov [Principles of Corporate Finance], Olimp Biznes, Moscow, Russia.
5. Butynets', F.F. (2003), Ekonomichnyj analiz: [Economic analysis], Ruta, Zhytomyr, Ukraine.
6. Majboroda, O.V. (2012), "Optimization of financial flows of industrial enterprise: theoretical aspects", Ekonomika rozvytku, vol. 1, no. 51, pp. 107—110.
7. Mnykh, Ye.V. (2008), Ekonomichnyj analiz diial'nosti pidpryemstva [Economic analysis of the company], KNTEU, Kyiv, Ukraine.
8. Sheremet, O.O. (2009), Finansovyj analiz [Financial Analysis], Kondor, Kyiv, Ukraine.
9. Tsyhan, R.M. (2010), "Improving classification of cash flows with current economic conditions", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 4, no. 106, pp. 150—155.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2015 р.